

Таким чином, можна констатувати, що на теоретичному рівні відбулося різке звуження смислового поля науково-педагогічної рефлексії: увага звертається на виробництво суми знань, заданої соціальної поведінки, технологій діяльності майбутнього фахівця. Відтак, у першу чергу страждає освіта в її гуманітарному розумінні. Розмова про якість навчання часто зводиться до рівня засвоєння спеціальних знань та оволодіння професійними навичками. Вищі навчальні заклади все більше схиляються до прагматичного навчання, підготовки професіоналів-функціонерів, до надмірного захоплення підрахунком балів, кредитів.

Висновки. Нерозробленість філософсько-методологічних засад сучасної вищої освіти, недостатнє розуміння сутнісних аспектів освітнього процесу призводить до орієнтації на формальні, технологічні моменти, вихолощує сам ціннісний зміст освіти. Назріла необхідність подолання однобоких технократичних тенденцій у професійній підготовці майбутніх фахівців. Когнітивно-компетентнісний компонент освіти має інструментальний характер стосовно основної цінності – культурного, особистісно-смислового розвитку людини. Відтак, можна стверджувати, що основним методологічним орієнтиром побудови вищої освіти є її гуманітаризація.

Література:

1. Гуманістичні орієнтири в методології психологічної науки: Монографія / Балл Г.О., Медінцев В.О., Нікуленко О.О., Російчук Т.А. / За ред. Г.О. Балла. К.: Вид-во «Педагогічна думка», 2007. 98 с.
2. Дзвінчук Д. Освіта в історико-філософському вимірі: тенденції розвитку та управління: Монографія. К.: ЗАТ «Нічлава», 2006. 378 с.
3. Радчук Г.К. Аксіопсихологія вищої школи. Тернопіль, ТНПУ ім. В.Гнатюка, 2014. 380 с.

Юрій КАЛИНОВСЬКИЙ

*доктор філософських наук, професор,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

АКСІОЛОГІЧНИЙ СТАТУС СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНА ПРОБЛЕМА

У сучасному світі соціальні мережі стали невід'ємною складовою буття людини та суспільства. За останні роки вплив соціальних мереж на процеси соціалізації людини, її духовний розвиток, формування ціннісних орієнтацій значно посилюється. У зв'язку з цим постала проблема визначення

аксіологічного статусу соціальних мереж, осмислення їх ролі у соціокультурній динаміці окремих країн та людства у цілому.

Характеризуючи соціальні мережі як простір реалізації цінностей, необхідно підкреслити їх амбівалентний вплив на суспільну свідомість, становлення індивідуальних духовних характеристик. Вочевидь, соціальні мережі з одного боку є втіленням свободи, креативу, творчих здібностей людини, а з другого боку – на «теренах» соціальних мереж продукуються антицінності, відбувається популяризація ідей екстремістських угруповань, терористичних організацій, псевдодуховних об'єднань тощо.

Разом з тим, незважаючи на всі недоліки, на переконання А. Хлебнікової, соціальна мережа, що володіє конструктивним потенціалом у динаміці інформаційних потоків, безумовно має аксіологічний статус в сучасному суспільстві. Основна цінність соціальної мережі у тому, що в сучасних умовах вона є не просто засобом комунікації, а й механізмом конструювання комунікативного простору сучасного суспільства. Ціннісним аспектом у даному випадку є вільна горизонтальна комунікація і самоорганізація мережі. Всі учасники мережевої спільноти визнають, перш за все, свободу слова необмежену статусними межами і цінують право вільно формувати організаційні структури для досягнення ефективної взаємодії й генерації ідей. Тому аксіологічний статус соціальної мережі у сучасному інформаційно-комунікативному суспільстві проявляється у даному аспекті як засіб накопичення інформації та реалізації особистого і соціального капіталу [5, с. 283].

Безсумнівно, особлива цінність соціальних мереж як суб'єкта соціокультурного розвитку полягає у створенні умов для вільної комунікації, самореалізації особистості, плідної співпраці для реалізації наукових, творчих, духовних проєктів. За допомогою соціальних мереж людина набуває нову інформацію та знання, які змінюють її світогляд. Постійне використання соціальних мереж сприяє набуттю навичок роботи з інформаційними потоками: критичне сприйняття інформації, «селекція» інформації, створення інформаційних повідомлень тощо.

Як слушно зауважує Л. Піддубна, інтенсивне використання інформації змінює характер мислення, свідомість, діяльність, взаємодію, поведінку людей, їх інформаційну картину світу. Формування нових смислів як основи соціального конструювання реальності, пронизує усі сфери сучасного суспільного життя на всіх рівнях. Новітні інформаційно-комунікаційні технології, особливо технології зміни свідомості людини (high-hume технології), у процесі конструювання соціальної реальності значно змінюють спосіб життя індивіда, суспільство й культуру [3, с. 11].

Інше пояснення сутності аксіологічного статусу соціальних мереж надає О. Шапаренко. На його думку, аксіологічний статус соціальних мереж у сучасному інформаційному суспільстві обумовлений тим, що соціальні мережі з одного боку є вимушеним, компенсаційним механізмом, що формується в умовах неефективності держави та інших соціальних інститутів. З іншого – є універсальним соціальним механізмом, що здійснює свої функції в умовах стану відносної соціальної групової солідарності й доповнює в цій якості інші соціальні інститути. Ціннісний аспект мережевої комунікації також полягає в тому, що мережі сприяють дифузії інновацій, яка охоплює освітню, науково-інноваційну, політичну та економічну сфери сучасного суспільства [6, с. 64].

Дійсно в наш час соціальні мережі стали ефективним засобом забезпечення соціальної солідарності, духовно-ціннісної інтеграції та відтворення соціального капіталу. У соціальних мережах поступово сформувались різноманітні дискурсивні практики та норми «поведінки» їх учасників, які характеризують буття певних мережевих спільнот. Взаємодія людини у соціальних мережах трансформує її уявлення про комунікацію, просторово-часові характеристики її діяльності, сприяє розширенню професійних та творчих можливостей.

На думку фахівців, соціально-культурна інтеграція в соціальних мережах передбачає розширення особистісного буття у часі, багаторівневу ідентифікацію з віртуальною соціальною групою, суспільством, культурою. Соціалізація забезпечується шляхом «включення» людини в загальний для всіх життєвий (соціальний, ціннісний) Інтернет-простір засвоєння знань про навколишній світ, так як на цьому шляху вона обирає з соціального і культурного контексту ідеї, цінності, форми життєдіяльності, які відповідають індивідуальним особливостям. Тому у внутрішню структуру кожної конкретної особистості входять не всі соціокультурні та суспільні відносини, а лише певні, внутрішньо їй властиві, а інші існують для неї в якості зовнішніх соціальних умов [2, с. 453-454].

Отже, вміння ідентифікувати цінності та антицінності, що представлені у соціальних мережах обумовлені особистісним духовним розвитком суб'єкта комунікації, його уявленнями про моральні та правові норми, принципи діяльності, ідеали саморозвитку. При цьому постає питання про те наскільки у сучасної людини сформований «аксіологічно-когнітивний імунітет» проти бездуховності, примітивізації й викривлення реальності, що продукуються зокрема й у соціальних мережах.

Можна констатувати, що утвердження духовності та так званого «мережевого етикету», у сучасних віртуальних спільнотах є актуальним завданням. У цьому контексті науковці зазначають, що негативна роль комунікативних засобів та інформаційного середовища у функціонуванні аксіосфери суспільства проявляється у втраті орієнтирів буття і впевненості в собі та в найближчому майбутньому, появі соціальної апатії, заміні ціннісної орієнтації, зниженню значущості загальнокультурних і загальнолюдських цінностей в загальній ієрархії, розмитості соціальних орієнтацій, посиленні соціального розшарування, недовірі до влади і відчутті її всездозволеності. Нестабільність, трансгресивність, деструктивна динаміка, що вирізняють соціокультурний простір сучасності, демонструють перехідний стан культури інформаційної доби, яка, деформуючи гуманістичні домінанти «цінностей, цілей і цінностей-засобів», є точкою біфуркації, подвоєння і навіть перезавантаження культурних смислів та аксіосфери соціуму [1, с. 130].

Безсумнівно, вплив соціальних мереж на духовне буття людини, суспільства, людства у цілому стає все більш суттєвим, але особливості такого впливу (позитивного або негативного) варто розглядати у контексті певної національної культури. Національні цінності та орієнтири, система освіти й виховання мають стати надійними запобіжниками розповсюдження антицінностей у соціальних мережах. Аксіологічний статус соціальних мереж у конкретній країні також визначається рівнем розвитку інформаційно-комунікаційної сфери, розвиненістю духовної та інформаційної культури громадян.

У цьому сенсі Н. Пустовіт зазначає, що аксіосфери кіберреальності характерна для високотехнологічного інформаційного суспільства. Вона інтегрується у віртуальне ком'юніті та комунікативні мережі. Одночасно, аксіосфера інформаційного суспільства містить релігійні, етнічні та національні ідентичності, що забезпечують її зв'язок і з соціальною реальністю. Визначення її природи полягає у встановленні характеру конфігурацій аксіосфери кіберреальності та аксіосфери суспільства. Даний взаємозв'язок проявляється в тому, що по-перше, аксіосфера кіберреальності може бути вбудована в аксіосферу суспільства; по-друге, вони можуть перетинатися в окремих аспектах. З огляду на вищесказане, за своєю природою аксіосфера інформаційного суспільства є складною, гібридною матрицею цінностей, яка об'єднує цінності історично детерміновані соціальними інститутами та гіперрелятивну сконструйовану ціннісну систему в процесі віртуальної комунікації суб'єктів [4, с. 155-156].

Таким чином, аксіологічний статус соціальних мереж має декілька вимірів: ми можемо його визначати у глобальному, цивілізаційно-культурному або національному просторі. Соціальна мережа як така є ціннісно-нейтральним феноменом, її аксіологічний статус та духовна сутність визначається діяльністю її суб'єктів, які створюють, популяризують, визнають важливими певні духовно-ціннісні смисли, ідеали, принципи, пріоритети.

Література:

1. Денисюк Ж. З. Вплив інформаційно-комунікативного середовища на аксіосферу суспільства. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2018. № 4. С. 127 – 131.
2. Немеш О. М. Вплив спілкування в соціальних мережах на розвиток особистості підлітка. *Проблеми сучасної психології*. 2014. Випуск 26. С. 442 – 456.
3. Піддубна Л.В. Інформаційна діяльність як засіб формування образу соціальної реальності: автореф. дис. канд. філос. наук. Житомир, 2013. 20 с.
4. Пустовіт Н. В. Природа аксіосфери інформаційного суспільства: дис. канд. філос. наук. Харків, 2015. 179 с.
5. Хлебнікова А. А. Соціальна мережа як засіб розвитку соціального капіталу в умовах формування глобального інформаційно-комунікативного суспільства. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2014. Вип. 59. С. 278 – 285.
6. Шапаренко О. В. Деліберативна функція соціальних мереж. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Філософія*. 2013. Вип. 41(1). С. 58-68.

Іван ЗАГРІЙЧУК

*доктор філософських наук, професор,
Український державний університет залізничного транспорту
м. Харків, Україна*

ЦІННІСНА СКЛАДОВА СУЧАСНОГО РИНКУ

Звертаючись до проблеми цінностей, ми завжди зіштовхуємось з тим, що вони, будучи характеристикою особистості, виходять за межі індивідуального буття, і при тому належать тільки людині і ніякій іншій живій істоті. Банально звучить, проте, у зв'язку з таким протиставленням, це питання виводить нас на міркування: а чи може людина прожити без сповідання певних цінностей. Іншими словами, чи дана характеристика людини є необхідною складовою особистісного буття, чи вона є випадковою, а значить такою, без якої можна обійтись.